

DR. GRÓF TELEKI PÁL

DÉKÁNI MEGNYITÓ

AZ EGYETEMI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
MŰKÖDÉSE

KERESKEDELMI ÉS MEZŐGAZDASÁGI KAROK
A KÜLFÖLD EGYETEMEIN

KÖZGAZDASÁGI TUDOMÁNYSZAKOK KIALAKULÁSA
ÉS TANÍTÁSA AZ EGYETEMEKEN

A DIFFERENTIÁLT KÖZGAZDASÁGI TUDOMÁNYOK
EGYETEMI MŰVELÉSÉNEK SZÜKSÉGE HAZÁNKBAN

AZ EMBERISÉG ÉS GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGÉNEK
MAI HELYZETE A FÖLDFELSZIN ÉLETÉBEN.
FÖLDRAJZ-BÖLCSELETI SZEMLELET

IFJÚSÁGUNK FELADATAI

ELMONDTA
AZ EGYETEMI KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
TIZEDIK TANÉVÉT MEGNYITÓ ÜLÉSÉN

BUDAPEST, 1929.

Amidőn átveszem a dékáni láncot, első szavam a köszönet szava kartársaimmal szemben azon barátságért és bizalomért, amelyet a dékáni székbe való újbóli megválasztásommal tanusítottak.

Barátságot könnyű viszonzni olyanokkal szemben, akikkel a legteljesebb egyetértésben és együttérzésben hosszú éveken át dolgoztam és olyan tudománykarban, amelynek tíz év alatt kialakult tradíciója — dacára a karon képviselt szakok sokfelé ágazásának — épen az egyetértés, a legteljesebb szolidaritás.

A bizalomnak megfelelni már nehezebb. Én most hét év után másodszor ülök a dékáni székben, de nem kevésbé nehéz problémák állnak előttem, mint az első alkalommal. Első dékánságom alatt költöztünk ebbe a hajlékba. Munkásságunknak az a periodusa volt ez, amelyben formailag és tartalmilag meg kellett alkotni tanulmányi rendünk és minden berendezkedésünk első kereteit.

Örömmel szögezem le, hogy azóta tartalmilag gyarapodtunk. Gyarapodott intézeteink anyaga taneszközökben, ha nem is oly mértékig, mint szeretttük volna, de mégis óriásilag a teljes hiányhoz képest, amellyel megindultunk. Gyarapodott sok olyan taneszközzel is, amely már saját munkásságunk eredménye. Szemináriumaink és intézeteink, amelyek közül számos az első ilyenmű ez országban, szervezetükben és célkitűzésükben megalapozták. Tangazdaságunkban, de azonkívül is az országban értékes kísérletek folynak professzoraink vezetése alatt.

Neveltünk már tudományos succrescentiát, amely ma részben az Alma Mater falain belül, részben azon kívül gyarapítja és fejleszti tovább az itt elhintett magvakat.

Intézményesen is már magasabb színvonalra emeltük — az egyetem falain túl is — a kereskedelmi tudományoknak oktatását, amidőn a kereskedelmi tanárképző intézetet szervezetében és színvonalában a középiskolai tanárképzőhöz hasonlóvá építettük ki, ev-

vel megalapozván a jövő középiskolai oktatást ezen országunkra oly fontos téren.

Az a meggyőződésem, hogy a coeducatióknak az a principiuma, amely Karunkon a közgazdasági, közigazgatási, mezőgazdasági és kereskedelmi ismeretekben való búvárkodást és tanítást egy intézmény falai közé helyezte, gyümölcseit az itt nevelt generációkban hasznosan fogja megteremni az ország számára a jövőben. De az elmúlt tíz esztendő is azt bizonyította előttem, hogy a tanári kar illetén együttműködésében már eddig is rendkívül hasznosnak mutatkozott.

Ez a szoros együttműködés, a szolidaritás, amelyet már bevezető szavaimban említettem, záloga e fiatal egyetemi intézményen az ősi egyetemi szellemnek is, erős záloga az egyetemi autonómiának, amelynek szolgálatában és védelmében hazánk ősi egyeteme és többi egyetemei mellett állunk mi is és velük egyek vagyunk.

Tartalmilag tehát gyarapodtunk és stabilizálódtunk. Sajnos, nem mondhatom ugyanezt formailag és ez a formai megoldás lesz épen dékánáságomnak leginkább előtérben álló, de egyben legnehezebb feladata.

Törekednem kell, hogy a külvilág hullámzásai által nem zavarható oly maradandó keretet nyerjen intézményünk, amely mindenkor a közgazdasági ismeretek minden ágának tudományos művelésére, hazánk mezőgazdasága, ipara és kereskedelme minden ezirányú igényeinek, nemkülönben közigazgatásunk mind növekvő gazdasági irányú követelményeinek kielégítésére képessé teszi.

Törekednem kell helyiségeink kibővítésére, amelyet hallgatóink számának növekvő tendenciája és főleg fiatal tudósgárdánk növekedése parancsolólag követel. Törekednem kell, hogy az új, közelebb fekvő tangazdaság szerzésének rég vajúdó kérdését megoldjam. És törekednem kell, hogy neveltjeink elhelyezkedési lehetősége és valóságos elhelyezkedése megfeleljen annak a fontosságnak, mellyel az általuk elsajátított ismeretek hazánk felvirágoztatásában bírnak.

Ebben a feladatomban magam mögött érzek egy erős közvéleményt.

Nem annyira a nyilvánosság előtt mondott vagy írott szavak formájában fejeződik ki ez a vélemény. De kifejeződik tények formájában, amelyeket meg nem látni lehetetlen és amelyeket én mindenestre átérzek, — de legyen szabad hozzátennem, természetesnek is tartok. Ezen tények legfőbbike hallgatóinknak állandóan nagy

száma. Hallgatóságunk a Kar gyermekéveinek elmúltával 1200—1300 körül stabilizálódott. (Az idén 1360.) De talán ez a szám kevésbé tisztán mutatja a helyzetet a felvehető hallgatók számának törvényen alapuló megszabása folytán, mint az a tény, hogy a felvételért folyamodó hallgatók száma is az utolsó öt évben 600 felett állandósult. És talán még élesebben húzza alá azt, hogy a magyar szülők és az egyetemre törekvő ifjak keresik a tudásnak azt a körét, amelyet itt sajátíthatnak el, hogy ez a szám az idén sem csappant meg semmivel sem, dacára annak, hogy éppen abban az időben, amidőn a szülőkben és gyermekeiben a pályaválasztási elhatározások meg kellett, hogy érlelődjenek, oly nyilatkozatok történtek és oly hírek keringtek a Facultas jövője felől, részben cáfolat nélkül, amelyek nagyon is alkalmasak lehettek volna arra, hogy az új egyetemi polgárokat másfelé tereljék.

De nemcsak a közönség meg nem organizált cselekvésében, hanem a Kormány céltudatos elhatározásaiban is kidomborodik a közgazdasági tudományok mind növekvő fontossága, úgy a nemzet jövő életében általában, mint speciálisan az államszolgálatban, a közigazgatási pályán is. Kidomborodik a Kultuszminiszter úrnak abban a tényében, hogy a budapesti egyetemek többi fakultásain a létszámhatárok folytán fel nem vehető jeles hallgatókat az idén éppen a Közgazdasági Facultásra irányította és pedig különösen is avval az indokolással, hogy közigazgatásunkban szélesebben alapozott közgazdasági és praktikus gazdasági ismeretekre van szükség. És ugyanezt bizonyítja a közigazgatási reform törvényének minősítési része is, amely szélesen kitérte közigazgatási szakunk hallgatói előtt az érvényesülés kapuit. Ennek az intézkedésnek hatása az ideai beiratkozásoknál rögtön meglátszott, mert a közigazgatási szakra újonnan beiratkozók száma meghaladja már ma a szak hallgatóinak eddigi létszámát.

* * *

A közgazdasági tudományok a közelmúlt évtizedekben a világ gazdasági fellendülésének és az így keletkező új ismereteknek, problémáknak, új tényeknek, jelenségeknek és helyzeteknek következményeképpen bámulatos virágzásnak indultak. Ez a virágzás természetesen avval járt, hogy újabb és újabb jelenségcsoportok és problémák vagy tárgyi súlyuknál és méretükénél fogva, vagy egyes művelőiknek összefogó elméjénél fogva önálló tudományokként differenciálódtak ki.

Tudomány csak egy van. Így nevezzük azt a nagy közös munkáját az emberiségnek, illetve az e tekintetben élén haladóknak, amely az igazság megismerésére törekszik. Ezért nincsenek és nem is lehetnek elskatulyázott és privilegizált kutatási módszerek és minden tudós alkalmazhatja és köteles is alkalmazni a célhoz legjobban vezető minden módszert, ha képességei annak alkalmazására képessé teszik. De a problémák sokasága és az egyes erőinek végessége a kutatás céljait differenciálja. Megszabja és differenciálja a látóköröket, ameddig az egyeseknek vagy többeknek együtt látóköre és képességei terjedhetnek. Így keletkeznek munkaágazatok, tudományágak.

A közgazdaságtudományoknak sok ága új, csak a legutóbbi időben differenciálódott ki. Sok azok közül a tárgyak közül, amelyek Facultasunkon tantárgyak, fiatalok; nem régen jutottak oda, hogy egyetemeken mint önálló tantárgyak taníttassanak. De ha körülnézünk széles e világon, azt látjuk, hogy ezen kereskedelmi és mezőgazdasági tudományoknak egész sora rohamosan hódította meg az egyetemeket.

A legerősebb ez a fejlődés az Amerikai Egyesült-Államokban. Ennek több oka van. Egyrészt talán az Egyesült-Államok óriási gazdasági fejlődése és vezetőszerere jutása a világ gazdasági életében, másrészt az, hogy az amerikaiak sohasem várnak sokat hasznos újításokkal. Harmadik oka pedig az a legutóbbi időben impetuosan nyilvánuló óriási tudásvágy, amely a régi egyetemek sokoldalú kiépítésére és számos új felső oktatási intézmény s köztük egyetem létesítésére vezetett. A fejlődés rohamosságánál fogva és mert a kérdés statisztikájával sohasem foglalkoztam, csak hiányos adatok vannak kezemben. Mégis már ezekből is megállapíthatom, hogy az Egyesült-Államoknak több, mint harminc egyetemén működik kereskedelmi kar, vagy szakosztály és a 24-et meghaladja azoknak az egyetemeknek a száma, amelyeken mezőgazdasági kar vagy szakosztály van. És ezen egyetemek közt találunk a legnagyobbak közül valókat, mint aminők New-York, Berkeley, a nagy tradíciójú cambridgei Harvard, az ithacai Cornel, a philadelphiai Pennsylvania.

Nagyban és egészben inkább az újabb egyetemeken találjuk meg ezen önálló fakultásokat, ahol megszervezésük könnyebb volt, mint beillesztésük régi szervezetek megállapított kereteibe.

Németország egyetemeinek egész során, Göttingában, Halleban, Kielben, Königsbergben, Lipcsében, Boroszlón, Jénában, Gies-

senben, Rostockban látunk philosophiai facultásokat, amelyek mezőgazdasági diplomákat nyújtanak. Más egyetemeken önálló gazdasági facultások keletkeztek különböző néven, így Münchenben, Kölnben, Frankfurtban, ahol mezőgazdasági és kereskedelmi tárgyak közgazdaságiakkal együtt szerepelnek.

Az Amerikánál bürokratikusabb Németországban az egyetemi mezőgazdasági oktatásnak a közoktatásügyi, a főiskoláknak a földművelésügyi tárcához tartozása sokféle ellentét és nehézség forrása volt. De végül 1924-ben törvényileg szabályozták az állapotokat.

A munkamegosztás egyetem és főiskola közt e téren sem nehéz és objectív szemlélettel világosan megállapítható. Mert a főiskola, mint szakiskola a szakbeli practicus munkások nevelésére kell, hogy koncentrálja minden munkáját. Az egyetem, mint Scientiarum Universitas, minden ismeretet, tudományt és practicumot egyaránt az ösztudományok és a világ egész practicus gazdasági és politikai életének egyetemese ismeretébe kell, hogy beállítson. Feladata szélesebb látókört adni és egyrészt a vezetésre, irányításra, másrészt a specializálódásra való képzésnek útjait kell, hogy kiépítse.

Hollandiában, amely büszkén őrzi és fejleszti a Neederlandsche Oostindische Compagnie traditioit, az amsterdami egyetem állított fel a közelmúltban kereskedelmi fakultást. Belgiumban, Európának ezen egyik legrégebbi vásárterületén, négy egyetemnek, Gentnek, Liegennek, Louvainnek és Bruxellesnek vannak kereskedelmi fakultásai.

A mezőgazdaságát oly bámulatosan iparosított és kereskedelmisített Schweizban a lausannei egyetem kereskedelmi, a zürichi műegyetem mezőgazdasági szakosztályt tart fenn.

Páris hatalmas egyetemén is külön kereskedelmi szakosztály áll fenn, itt speciálisan a jogi fakultás alá rendelve.

Angliában a nagy iparterület egyetemein a gyapjú-, gyapot- és vaskereskedelem hatalmas nép-agglomerációjának városaiban, Manchester, Belfast, Birmingham egyetemein kereskedelmi karok működnek.

Törekvő testvérnépeinknek, a finneknek és észteknek, akik közül különösen az előbbieknak bámulatosan kulturált mező- és erdőgazdaságuk van, egyetemein Helsinkiben és Tartuban, a nagy tradíciójú Dorpatban, mezőgazdasági szakosztályok állnak fenn.

De ha onnan távolból visszavezéreljük tekintetünket a szomszédba, azt fogjuk látni, hogy Zágráb, Belgrád, Krakkó, Lemberg, Posen, Sofia egyetemein, Prágának mindkét, német és cseh, azután

Bukarest műegyetemein mezőgazdasági fakultások vagy szakosztályok működnek. S végigmehetünk így az egész világon, a tokiói egyetemen épűgy, mint Indiában, a punjabi egyetemen, találunk kereskedelmi és mezőgazdasági fakultásokat is.

* * *

A kereskedelmi főiskolákon s az egyetemek kereskedelmi szakosztályainak és karainak központjában, úgy, mint a közgazdaságiak központjában a közgazdaságtan, a magángazdaságtan áll. Nem új tudomány, hiszen, mint Kameralwissenschaft, Handels- und Handlungswissenschaft, Privatwirtschaftslehre és Betriebswissenschaftslehre különböző fázisokon menve át, két évszázadnál nagyobb multra tekinthet vissza.

A kereskedelmi tudományok első egyetemi képviselője 1734-ben Lipcsében lépett katedrára. Egyes kiváló képviselői később is felvirágoztatják az egyetemeken majd itt, majd ott, így minálunk is, ahol 1846-ban, a József Ipartanodának alapításakor Mayer Frigyes tölti be e katedrát számvitel és kereskedéstan név alatt. S még magasabbra emeli a számviteltani katedra jelentőségét Conlegner Károly, a József Műegyetemnek 1872—73-ban rektora.

De rendszeresebben és általánosabban az egyetemeken csak a 70-es, 80-as évek nagy ipari fellendülése után a XIX. sz. végén és azóta lép a magángazdaságtan egyetemi katedrákra. De ekkor aztán, mondhatjuk, szelrtében. Kölnben, Frankfurtban, Milanóban több katedrája is van. Angliában London, Birmingham, Liverpool, Manchester, Edinburgh, Belfast után még több egyetemen találunk magángazdaságtani katedrákat; Németországban a berlini és müncheni politechnikumokon, a tübingeni egyetemen. Természetszerű, hogy mindazokon az egyetemeken, amelyeknek kereskedelmi fakultásáról megemlékeztem, ennek keretében a magángazdaságtan fontos szerepet tölt be.

Mellette az áruismeret, amely azonban az egyetemi keretben mint kémiai és mint mechanikai technológia szerepel.

A földrajztudomány talán olyan régi, mint a tudomány egyáltalán. Az embernek első öntudatos, egyetemes ismereteiben bennfoglaltatik. S a gazdasági szükségletek kielégítésének és az ismeretgyarapításnak érintkező pontjain a gazdasági elem is eredettől fogva benne van. Minden kornak földrajzi munkáiban, az oktató jellegűekben különösen, előkelő helyet foglal el a gazdasági ismeret. A nagy felfedezések korának hajózási térképei ugyanannyira gazda-

ságiak, mint hajózásiak. Mégis a modern értelemben vett egyetemekre mint kereskedelmi földrajz aránylag későn, az angoloknál 1889-ben, a franciáknál a 90-es években vonul be. De ma már alig van német egyetem, amelyen mint önálló katedra, vagy legalább mint magántanári kollégium ne szerepeljen. Az edinburghi régi kereskedelmi földrajzi katedra mellett ott látjuk e disciplinát Angliának legtöbb egyetemén, Amerikában pedig nemcsak a kereskedelmi fakultásokon foglal el előkelő helyet, hanem van egy speciálisan gazdaságföldrajzi jellegű egyetem is, a Clark University, amelyen 5—8 rendes földrajzprofesszor működik.

A gazdasági geológia egyes ágaiban, különösen a bányageológia, régi studium. Az agrogeológia az oroszoknak Déloroszországban végzett kutatásaival lendült fel a múlt század végén. De mindkét tárgy oktatása a háború előtti időben tulajdonképpen csak a szakiskolákra szorítkozott, ha itt-ott látunk is úgynevezett alkalmazott geológia nevezetű kollégiumokat az egyetemi tanrendekben megjeleneni. A háború tapasztalatai és azután különösen a világ fűtőanyagellátásának égető problémái, a petroleumért folyó diplomáciai háború egyszerre fontossá tette e studiumot a diplomaták, közgazdák, kereskedők előtt egyaránt. A háború után az egyetemeknek egész során jelenik meg és 1920-ban Bonnban először nyer önálló tanszéket is.

Egészen új katedra hazánkban az agrárpolitikai. És ha csak Németország felé tekintünk, amint azt nálunk gyakran teszik, azt látjuk, hogy e tárgy legkiválóbb művelői, Sering, Brinckmann, Beckmann, Aereboe, Skalweit közgazdaságtani, vagy üzemtani katedrákat töltenek be és csak agrárpolitikai kollégiumokat tartanak. De Finnországban, Olaszországban, az Egyesült-Államokban, Kanadában és Argentínában találunk már épolyan új agrárpolitikai tanszékeket, mint aminő a mienk.

Örömmel állapíthatom meg azt is, hogy a mindjobban kidifferenciálódó közgazdasági ismeretkörök exakt tudományos színvonalra emelésének terén nemcsak utánzunk, nemcsak párhuzamosan haladunk, de van olyan tér is, amelyen kezdeményezünk s amelyen a külföld jön utánunk, s kéri tanácsunkat. A szövetkezeti ügynek, amelynek praktikus kifejlesztése terén gróf Károlyi Sándor kezdeményezése által Magyarország zászlóvivője lett, tudománnyá és egyetemi kötelező kollégiummá való rendszeresítése tekintetében is elől járunk s ma Karunk ebben első és még egyetlen a világon. De már is Angliából, Finnországból, Németországból és Bulgáriá-

ból, valamint Indiából érdeklődéssel fordulnak ide és úgy az angol Labour Office, mint a hatalmas német Raiffeisen-Verband s a kanadai poolok képviselője felkereste karunk szövetkezeti intézetét avégből, hogy otthon megszervezendő hasonló tanszék és intézet mintájául vegye.

A mezőgazdasági és közigazgatási studiumok kapcsolata egyrészt, a kereskedelmi és közigazgatásiaké másrészt előtérbe állítja és kifejleszti e kapcsolatoknak két határtudományát: a községi vagy falupolitikát és városgazdaságot. Ebben jelentős hasznos szerepe van tehát annak a rendszernek, amely Karunk alapjává tétetett. A pénzsűke és helysűke, amelyben Karunk szenved, még nem tette lehetővé külön, megfelelően felszerelt városgazdasági intézetnek felállítását, aminő például a párisi egyetem Institut d'Urbanisme-je. De addig is, amíg ez létrejöhét, a községpolitikai és gazdaságföldrajzi szemináriumok munkásságában és speciális előadásokban igyekszünk e hiányt pótolni. A községi politika ismét egy olyan tárgy, amely különösen az amerikai egyetemeken lendült fel. Egész során az egyetemeknek, kezdve Harvardon és Berkeleyn, tanítják e tárgyat.

Tovább is mehetnék felsorolásomban, ha az idő engedné. Összefoglalóan csak még egy tényre szeretnék rámutatni, arra, hogy nem nálunk történt először, de bizonyosan nem utoljára is, a közigazdasági disziplinák összességének, az elméleti közigazdasági, a közigazdaságjogi és közigazgatási és a kereskedelmi és mezőgazdasági disziplinák együttesen, egy főiskolán való összekapcsolása és ily tanítás értékének és fontosságának felismerése. Az Egyesült-Államokban már két évvel ezelőtt meghaladta a tizet — és itt közbevetem, hogy adataim hiányosak — azon egyetemek száma, amelyeknek egyszerre van és együtt működik mezőgazdasági és kereskedelmi fakultásuk, vagy szakosztályuk. És ezek közt szerepelnek olyanok, mint a kaliforniai Berkeley és az ohioi Columbus University.

A külföldi példákat nem hatás kedvéért hozom fel, hanem magyarázatául annak, hogy miért jelentkezik nálunk is ösztönszerűleg és parancsolólag a differenciált közigazdaságtudományok szélesebb körű és együttes oktatásának és szélesebbkörű elsajátításának szükségzete.

* * *

Vissza is térek hazai viszonyaink szemléletére és ha itt fürkészem az okokat, amelyek arra terelnek, hogy a közigazdasági tudó-

mányokat összes ágaikban mélyebben műveljük és szélesebb körökben sajtátítsuk el, — és hogy azokat és úgynevezett alkalmazott ágait is egyetemen műveljük, azoknak három nagy csoportját találom.

Az első és legközvetlenebbül érzékelhető ok az, hogy nincs többé osztrák birodalom, nem áll fenn többé a háború előtt minden tényünket irányított kivételes viszony és nem áll fenn többé az ezen viszonyból folyó sajátos elzártágunk. Már külkereskedelmünk területileg tagozottabb volta, nemkülönben az, hogy minden világgazdasági kérdésben mint önálló, semmiféle társas viszonyban nem álló fél kell, hogy szerepeljünk, természetessé teszi, hogy többet kell tudnunk. Többet kell tudnunk három irányban. Nemcsak a világnak különböző államairól, amelyekkel most egyenként közvetlenül állunk szemben és ezeknek gazdaságpolitikájáról, de többet kell tudnunk a világgazdasági kérdésekről, az azokat mozgató erőkről és last but not least, amit könnyen elfelejtenek ebben a nexusban, többet kell tudnunk önmagunkról. És hogy többet tudjunk önmagunkról, ehhez saját viszonyainkat elfogulatlanul, tehát tudományos módszerekkel és az elfogulatlanságra tudományos kritikában gyakorolt lelkülettel kell kutatnunk. Talán nem is kell erről a „monarchia” és az osztrák viszony megszűnésével keletkezett kérdéskomplexumról többet mondani, hiszen ezt sokat tárgyalják és sok oldalról világítják meg.

Az előbb említett három okcsoport közül a második azon tény körül jegecesedik ki, hogy földrajzi helyzetünknek a Thünen-féle körök törvényszerűsége szerinti eltolódása folytán és népességünknek növekedése folytán mindinkább eltávolodunk attól, hogy más országoknak nyerstermék-ellátói legyünk. Nemcsak a beavatottak, de minden újságolvasó és Önök is fiatal barátaim, akik ez egyetem padjain ülnek, jól tudják, hogy itt controvers kérdéseket érintünk, amelyeknek harcait a tudomány, a parlament, napi sajtó és érdekképviseltek terén egyaránt több-kevesebb élességgel vívják a különböző nézetek levők és különbözően érdekeltek. De nemcsak különböző élességgel, hanem nagyon különböző és gyakran csekély tudásmennyiséggel is vívnak egyes harcosok minden oldalon. A problémákat bonyolítja az, hogy köröttünk is mindenütt újak a helyzetek, újak a gazdaságpolitikai egységek, államok, hogy mindenütt Európában, de különösen itt köröttünk, Középeurópa délkeletén ki-egyensúlyozatlanok a helyzetek. Tapogatóznak az államok és érdekképviseltek, — ~~é~~ néha könyökkel vagy ököllel. Az átmenet-

nek helyes megoldása, sőt a helyes megoldásoknak mindenféle téren gyors megtalálása ránk nézve létkérdés. Itt ismét nagy és tudományos kritikával megoldandó feladatok várnak reánk. Objektíve meg kell látnunk a valót s az igazságot, ami nem azt jelenti, hogy holmi világbarátsági elfogulatlansági fellendülésben elhanyagoljuk érdekeinket; — de aki subjective jól akar cselekedni, annak elsősorban objective tudnia kell, tisztán és átfogóan látnia.

Nem könnyíti a helyzetet a két eddig említett probléma-complexum egyidejű bekövetkezése. De még nagyobb feladatokat ró reánk és pedig épen a tudás gyarapításának és elmélyítésének terén a harmadik complexum: az, hogy az ember világa, a földfelszínnek élete az ember szempontjából átalakul, hogy rohamosan változik az ember szerepe világunk életében.

Ha ebből a szempontból, az ember a földfelszínen való szerepének szempontjából nézzük az emberiség történetét, három korszakot, vagy talán helyesebben három, korban egymásután bekövetkező viszonyt különböztethetünk meg. Az elsőben az ember, az egyes ember egyoldalúan függ a természettől. A másodikban embercsoportok, munkamegosztással bíró, öntudatra ébredő szervezetek küzdenek a környező világgal és igyekeznek abból, amit lehet, a maguk részére hasznosítani. A harmadikban — és ez az, a hova csak a legújabb korban jutunk — az emberiség, amelyben a solidaritásnak bizonyos érzése keletkezik és gyorsulva nő, a földnek egyes és mind több részén oly tényezővé válik, amely felveszi a harcot, sőt a versenyt a természetnek különböző erőivel.

* * *

Erre a probléma-complexumra mint geográfus akarok most rávilágítani, annak a geográfusnak szemével, aki tárgyát a földfelszíni élet physológiájának, élettanának tekinti.

Ha mi, geográfusok, életről beszélünk, nem azt értjük, amit a biológia ért ez alatt. Hanem értünk alatta keletkezést, létet, fejlődést és pusztulást a legtágabb értelemben s beszélünk folyók és hegységek, vegetációk és klimatípusok, tájak, valamint népeknek és országoknak, mint földfelszíni faktoroknak életéről.

Előttünk, emberek előtt, mindenféle élet egyéni koncentrációkban folyik le. Ilyenekben látjuk mi az életet. Egyéni koncentrációiban annak, amit az ember anyagnak s annak, amit immateriálisnak nevez. Ami keletkezik és ami elmúlik, az nem a materia és az im-

materiális, hanem az egyéni koncentráció. Az egyéni koncentráció a világegyetem életének egy megjelenési formája, az a megjelenési formája, amelyben mi a világot látjuk, akik szintén egyéni koncentrációk vagyunk, mint egyes emberek testileg és lelkileg is, mint embercsoportok és mint emberiség is. Mondhatnám ezen koncentrációk egy modus procedendije az örökké való létnek.

Az egyes egyéni koncentráció elmúlván, az anyag és az immateriális új formákat vesz fel. Új koncentrációk keletkeznek törvények szerint, amelyeket mi physiologiaiaknak, biológiaiaknak, vagy másképen nevezünk. De mindig variánsok, individuumok keletkeznek. Típusokon belül ugyan, de mindig új, más, egyéni keletkezik. Változatai embereknek, növényeknek, tájaknak, folyóknak, völgyeknek, mindenféle felszíni formáknak, égitesteknek épúgy, mint gondolatoknak, filozófiáknak, tudományoknak és mint különböző korok életfelfogásainak és világnézeteinek. Mindannyian kívülről felvesznek, magukban megtartanak, magukból kitzsítanak materiát, vagy immateriálist is, de individuumok, egyének maradnak, ameddig csak asszimilálóképesek, ameddig jellegüket meg tudják tartani. A koncentráció tartalma egyidejűleg több koncentráció tartalma is lehet anélkül, hogy az egyik koncentráció teljesen a másikba tartozzék is.

Földünk felszíne is egy ilyen koncentráció, anyagnak és immateriálisnak egyéni koncentrációja egy egységes életfolyamatban, amely megindult valamikor egy kozmikus köd koncentrációjának kéregként és amely — tudjuk — véges is. Minden, ami e kéregben és közvetlen felette van, hozzátartozik a koncentrációhoz, együttes életet él, különbözőt a föld belsejétől s a világürtől, amelyben égitestünk mozog. Mindkét felől jövő hatások is beletartoznak ezen életbe.

Az ember lassan jön rá ezen nagy életegység tudatára. De viszont korán észreveszi a föld egyes részein a maga közvetlen környezetében a földfelszín életét alkotó összes tényezőknek, domborzatnak, klímának, növényzetnek, talajnak egy egységes életfolyamatba való összetartozását. Észreveszi különösen akkor, amikor az életnek a factorok együttesége valahol jellegzetes kisebb-nagyobb területen egységes és ezen túlfekvő területek jellegétől felismerhetőleg különböző megjelenési formát ad. A természetben élő ember világosan felismeri a jellegzetes földrajzi tájat és — tudjuk — mindenütt e világon neveket is ad neki, olyanokat mint Hanság, Mezőség, vagy olyanokat, mint Az Alföld, ahol a hangsúly a névelőn

van és nemcsak száz méter tengerfeletti síkságot, de jelleget, életformát is fejez ki.

Az erőket, amelyek a földfelszíni életben nyilvánulnak, úgy annak egészében, mint a tájakban, tehát a földfelszíni élet helyi jellegzetes megjelenési formáiban, kategóriákba csoportosítjuk és geológiai szerkezetnek, felszíni alakulásnak, klimának, víznek, talajnak, vegetációnak, állatvilágnak és emberiségnek nevezzük. A geografiában úgy mondjuk, hogy ezek a földfelszíni élet főfaktorai, tényezőcsoportjai.

A föld különböző tájain majd az egyik, majd a másik lép fel nagyobb erővel, ötlük jobban szemünkbe, *dominál*. Az őserdőben a növényzet, a sivatagban a geológiai szerkezet, az orosz steppében a talaj, a tengeren a víz lép előtérbe.

De nemcsak területről-területre menve látjuk a faktorok dominálásának váltakozását, látunk más-más tényezőket dominálni, mint a fejlődés, mint a földfelszíni élet integrációja teremtő szintésisének főmunkásait. Időbelileg, korról-korra is változnak az erőviszonyok. Néha külső erők, a Nap melegének változása vagy a föld belsejéből induló endogén erők okozzák a változást. Vagy a biológiai fejlődés, avagy az immateriális elemeknek a materiával kapcsolódó materiálisan nem érzékelhető változásai következtében áll be eltolódás.

Igy válik az ember, aki geológiailag rövid idő előtt még a föld életében alig észrevehető függő élőlény, socialisáció, társadalmasodás, agyfejlődés (cerebratio) és a lélek növekvő dominantíája folytán s mind több földi anyag és energia kihasználása által a földfelszín életében számottevő, majd később itt-ott és ma már a világ nagyon sok tájában domináló factorrá.

Ennek a fejlődésnek jelentős gyorsulási pontjában állunk ma. A földnek igen sok területén az ember, alkalmazkodva és küzdve, a tájnak nemcsak képét, de belső jellegét is megváltoztató erőtényezővé emelkedik. És korunk tanult embere ennek tudatára jön. Tudatára jön nemcsak növekedő dominantíájának, hanem tudatára jön jobban úgy a földfelszín egésze, mint az emberiség egységének, — és ezek szoros kapcsolatának.

Miért jön tudatára?

A kontinensrögök kialakulása és a földfelszín kiformalódása, tehát tengerek, hegyek stb. e felszínét kamarákra, életterekre osztják, amelyek — hogy úgy mondjam — subcontinentális nagyságúak, mint Európa, Elő-India, az amazoni Brazília stb. Egyéni jellegüket

a klíma adja meg, amelytől a vegetáció típusa, a talaj szintésise és lakosainak életmódja függ. Ezen kamarák némelyike emberi lakás szempontjából különösen kedvező, — azaz az ember történelmi fejlődésének során minden korban, vagy egyes korokban sűrű településre nyújt lehetőséget. Ezeket az életkamarákat keskenyebb, szélesebb sivatagok, őserdők, zord hegységek, sarki tájak választják el, izolálják egymástól. Az izoláció a kamarán belül az ember életmódjában, gondolkodásában egységesebb típus kialakulását mozdítja elő. Ezért ismerünk európai és mellette mediterrán, ismerünk északamerikai, középamerikai, indiai, kínai, szudáni stb. életmódot, gazdasági rendszert és ha jól megfigyeljük, államtípusokat is. Az életkamarákon belül egy bizonyos, gazdaságilag előmozdított politikai életegység keletkezik, amelyet először egysüllynak szokás nevezni; később egy összességnek, tartalmi egységnek gondolatai vagy kísérletei is felmerülnek és elérkezünk a népszövetségi gondolatig is.

Minél messzebb nézünk vissza a történelemben, annál differentiáltabbak az életrégiók, annál nagyobb az izoláció, élesebbek a különbségek. De mindez a fejlődésnek csak stádiuma. Látjuk az ember történelmében a tengert a legnagyobb akadályból a legjárhatóbb országúttá fejlődni és utódainknak már a levegő is az lesz. A gyorsan fejlődő technika megkisebbíti úgy az anyag-, mint a gondolatcserének távolságait, legyőzi úgy, mint a tengert, a levegőn keresztül a sivatagot, az őserdőt, a legzordabb hegységet is. A geográfus azt mondja erre, hogy a földfelszín egésze, mint egységes nagy-táj mind jobban előtérbe lép az egyes tájakkal, mint helyi életegységekkel szemben.

* * *

És evvel visszaérkeztem azon tételhez, hogy formailag nagyobb önállóságunk, de valójában súlyosabb gazdasági kényszerhelyzetünk mellett — a világ-súlypontoknak, a termelő és fogyasztó területeknek eltolódása folytán változott gazdaságföldrajzi helyzetünk mellett — az emberiségnek, mint földfelszíni és világenergiának változása is új és csak mély és széleskörű tudással megérthető helyzetet teremt számunkra.

Ennek messzefekvő okokig kinyúló tudományos magyarázatára — ha talán kissé túltömören is kellett fogalmaznom — Önökért tettem ki, fiatal barátaim, egyetemi polgárok.

Azért tettem ezt, hogy lássák, hogy a tudomány egységével

szemben egy és azonos az Universitas Scientiarum feladata, csak a munkakörök oszlanak meg karok és egyének szerint. Mint egyetemi polgárok, ki-ki a maga munkahelyén értsék meg a feladatnak ezt az egységét. Mint a nemzet megerősödésének, az emberiség haladásának munkásai és egy, e célokat tudományos igazságok keresésével szolgáló testületnek, Alma Maternek fiatal tagjai érezzék is át e solidaritás érzését.

Egyetemi éveik alatt és különösen az egyetem falain belül csakis az egyetem által kitűzött célokat szolgálják.

Ne zavarják és ne engedjék megzavarni az egyetem munkáját semmi körülmények között és senki által. Támogassák ebben tanáraikat és dékánjukat, akinek kötelessége mindezek felett a legnagyobb szigorral örködni.

Forduljanak mindenkor bizalommal tudományos kétségeikben, egyéni nehézségeikben és majdan elhelyezkedésük kérdésében hozzánk, tanárainkhoz.

Becsüljék meg és támogassák egymást egyénileg. Örülni fogok, ha minél szorosabbra fűződnek a szálak különböző szakosztályaink ifjúsága és ezáltal azon nemzeti munkakörök között, amelyeknek munkásaivá nevednek. Ebben látom Karunk principiumának, a gazdasági coeducationnak nemzeti jelentőségét.

És most Isten segítségével lássunk hozzá ez év munkájához és tegyük meg ki-ki a maga helyén kötelességét!